

– majd tanulni fogó diákok számára. Ezeket a témaköröket öt, tematikus fejezetben dolgozza fel a „túlélőkönyv”, (melyek a szegénység, a multikulturalizmus és tolerancia, a túlnépesedés, a transznacionális migráció és a fenn tartható fejlődés) kiváló, de gyakran a középiskolásoknak nehéz, szakmai nyelvezettel.

A tankönyv annak az elvárásnak, hogy nem formális módon oktasson, nem felel meg, de legalábbis a leendő oktatók (nevelők, facilitátorok) kreativitását komolyan igénybe veszi, ha a nem formális módszerbe szeretnék illeszteni. A Globalizációs túlélőkönyv frontálisan oktat, rengeteg információt, adatot, nevet, évszámot tartalmaz, bár ezt a formális módot némileg feloldja a tankönyv játékos kérdésekkel, feladatokkal, melynek megoldásaihoz egy segéd CD-t adnak a tankönyv mellé.

Mint írtam, a túlélőkönyv nyelvezete gyakran nehéz, a kérdések megválaszolásához pedig nemritkán szükséges olyan ismeretanyag, amivel egy gyakorló tanár, aki nem foglalkozik kulturális antropológiával, nem biztos, hogy rendelkezik. Azt hiszem, hogy a túlélőkönyv adatai inkább háttérinformációként használhatóak, mint olyan tankönyvként, amire akár egy féléves tantervet lehet építeni. Ötlettár, rengeteg ismeretet hordozó segédanyag a globális neveléssel foglalkozó aktivistáknak, tanároknak, rendkívül érdekes és hasznos olvasmány érdeklődőknek, de az intézményesített oktatásban véleményem szerint, direkt módon nehezen használható.

GALAMBOS ATTILA

Feischmidt Margit – Nyíri Kristóf,
Nem kívánt gyerekek? Külföldi gyerekek magyar iskolában (Budapest: Sík, 2006)

A kötet egy kétéves kutatás eredményeit összegzi, mely a Magyarországon tanuló külföldi gyerekek iskolai helyzetét kívánja feltárni. Céljuk az iskolák, magyar családok és tanulók társadalmi, vallási, etnikai vagy osztályjellegű különbségekkel kapcsolatos viselkedési stratégiáinak kimutatása és rendszerezése. Mindezt nemcsak a magyar társadalom felől vizsgálták, a migráns gyerekek és családjaik élményeit és tapasztalatait is fontos szempontként értékelték.

Bemutatásra kerül az iskola és a migránsok kapcsolata, a kutatások „a magyar közoktatást befolyásoló hatalmi és társadalmi kontextusról, diskurzusokról, illetve a magyar társadalomnak a külföldiekkel szemben intézményes és diszkurzív viselkedéséről is újat mondanak”.

A kutatás kérdőíves felméréssel indult, majd terepmunka és interjúk segítségével végezték el a szelektív, de többretegű elemzést. A módszerek figyelemreméltó újdonsága, hogy a gyerekeket állítják a középpontba, a kutatás fő anyaga a gyermeki beszámolókon alapul. A többféle szempont beemelését segíti, hogy a szerzők több különböző területről érkeztek: antropológust, szociológus és gyakorló pedagógust is találunk közöttük. A kutatás alapvetően a magyar körülményekre koncentrál, de tartalmaz tanulmányt a bevándorló gyerekek német és francia

oktatási rendszerbe való beilleszkedéséről is.

A könyv bevezetőjében kifejtik, hogy az iskolák előtt két lehetőség áll: eltekinteni a különbségektől, és standard ismereteket minden tanuló felé egyformán közvetíteni, vagy egyszerűen felülírni azokat. Tehát az oktatás asszimilálásra törekvő hatása is fontos tényező, mely „a kulturális kisebbségek jogait az oktatásban érvényesíteni kívánó minden újabb irányzat közös ellensége”.

A társadalom és a közbeszéd reakcióit konkrét példákon keresztül követhetjük nyomon. A kriminalizáló közbeszéd már 1990-es évek elejétől fogva jelen van, sőt a média és a politikai diskurzus is általában alapvetően deviáns viselkedésnek tekinti a migrációt. Betekintést kapunk a jogi és közigazgatási szabályozásba. Mindezek ismerete az oktatás szempontjából is fontos, hiszen a szabályozások határozzák meg az iskolakötelezettséget, a támogatást illetve a tandíj mértékét. A migránsok és a közoktatás magyarországi kontextusának áttekintése után a kínai és afgán migráns csoportok érvényesülési stratégiái kerülnek tanulmányozásra. Az iskolaválasztást és az adaptáció teljesen különböző módjait két család tapasztalatain keresztül követhetjük nyomon.

A következő fejezetekben migráns gyerekekkel folytatott interjúk adnak képet elvárásaikról és élményeiről. Ezután érdekes összehasonlításra ad lehetőséget a magyar iskolások és pedagógusok külföldiekről alkotott képének vizsgálata. A kutatás rámutat az

iskolai szocializáció sikerességét befolyásoló tényezőkre. A magyar tantervű iskolák mellett nemzetközi iskolákat is bevontak a vizsgálatba. A beszámolókból kiderülnek a különbségek, sajnos az értékelésben a nemzetközi iskolák általában pozitívabb megítélést kaptak. Ennek okai és háttere az interjúkból kiolvashatóak, tehát hasznos tapasztalatokra tehetnek szert az iskolák vezetői és tanárai is. A szerzők nemcsak a magyarországi hozzáállást vizsgálják, egybevetik azt az Amerikában és Nyugat-Európa egyes országaiban már meghonosodott narratívával is. A magyar serdülők interjút az alábbi szempontok alapján elemezték: külföldiek kategorizálása és jellemzése, asszociációk és ismerethiány, a nemzeti hovatartozás kritériumai a külföldiekhez fűződő viszony alapján. A könyv szerzői a jövőbeli pozitív attitűd kialakulását a felkészült, morálisan elkötelezett és szociálisan érzékeny tanároktól és iskoláktól teszi függővé.

Ezután az iskolák intézményes viselkedési formáit, illetve a kialakult diskurzusokat ismerhetjük meg. A következtetéseket interjúból vett idézettel támasztják alá, így még jobban beláthatunk az interjúalanyok gondolkodásmódjába. Az interjúkból kiderül, hogy már a fogalmi meghatározás is sokszor gondot jelent. Ugyanis nem egyértelmű, hogy kit tekintünk „külföldinek” vagy mit jelent a „másság”. Ez a gyerekek és a pedagógusok diskurzusában is jelen van. Nemcsak a fogalmi értelmezésben figyelhetünk meg különbségeket, hanem a hozzájuk való viszonyban is. A pedagógusok másság-

értelmezése alapvetően három módon zajlik: a „másság” kiiktatása, idealizálása, olyankor lefokozása történik meg az univerzalista, kulturalista, illetve a hatalmi beszédmódban.

A könyv hiánypótló kezdeményezés, a szerzők arra hívják fel a figyelmet, hogy „az oktatással foglalkozó nemzetközi társadalomkutatásból meglepő mértékben hiányzik az a leíró mélység, amit az etnográfiai módszer kínál, mint társadalmi kontextusba beágyazott intézmény bemutatására”.

A kutatásból választ kapunk arra, hogy az oktatási rendszer miként reagál a migrációval együtt járó kihívásokra. Mindezt a befogadó társadalom és a migránsok szemszögéből is láttatja. Ezen élmények és tapasztalatok ismerete a pedagógusok számára is hasznos és fontos. Hiszen Magyarország a nemzetközi migráció tranzit-, illetve célországává is vált, tehát nemcsak a közigazgatásnak és a társadalmi berendezkedésnek, hanem az oktatásnak is fel kell készülnie az új feladatok ellátására.

PÁLFI MELINDA

Pedagógusmesterség az Európai Unióban, szerk. Bábosik István – Torgyik Judit (Budapest: Eötvös József Könyvkiadó, 2007.)

Az Eötvös József Könyvkiadó gondozásában, 2007-ben jelent meg a Pedagógusmesterség az Európai Unióban című szöveggyűjtemény, melyben ti-

zenhat hasonló témájú tanulmányt Bábosik István és Torgyik Judit foglaltak keretbe. A kötet célja, hogy a leendő és gyakorló pedagógusoktól kezdődő, és egészen a doktorandusz hallgatókig terjedő széles életmód- és célkategóriába sorolható, magukat képezni és fejlődésünk ütemében versenyképességet vállalni akaró szakemberek lámpása legyen azon a rögös úton, amelyre egykor rátértek, hogy a jövő nemzedékeit terelhessék.

Nemcsak a folyamatos és gyors társadalmi változások kényszerítik az iskolát, mint erkölcsi és értelmi fejlődést biztosító intézményt rendszeres struktúrabeli változtatásokra, hanem azt is szem előtt kell tartani, hogy társadalmunk jövőjének szempontjából fontos stratégiai szerepet játszik. Ezért fontos, hogy szervezeten, tudatosan működjön, céljait világosan felismerve alkalmazkodjon a társadalom igényeihez, elvárásaihoz, s mindeközben ne veszítse szem elől az évszázadok óta jelenlevő szerepét működése során.

Az Európai Unió emberképének jellemzőit a működési és fejlődési perspektívákat leíró dokumentumok részben megjelölik, részben kikövetkeztethetők egyes részeikből, illetve az uniós valóságból.

Az egyes államok által humán sajátosságait megfigyelve azt mondhatjuk, hogy az Európai Unió alapvető emberképének jellemzője a moralitás és a szociális életképesség egysége. Ez magában foglalja az önérvényesítés és önfejlesztés igényét.

Ezen emberi sajátosságok kialakítása az iskola, azon belül is a legfontosabb